

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП

**Егенія
Поліщук,**
к. е. н., доцент
кафедри
банківських
інвестицій
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Анотація. Розглянуто різні погляди вчених на сутність фінансово-промислових груп, узагальнено їх класифікацію. Визначено причини створення фінансово-промислових груп.

Постановка проблеми. Нині у вітчизняній економіці виникли певні умови, що викликають необхідність створення фінансово-промислових груп (далі ФПГ). Структурні зрушення в промисловості обумовлюють активне перепрофілювання багатьох підприємств, формування нових виробничих зв'язків; вступили в дію ринкові механізми фінансування виробництва, загострилася конкуренція, у першу чергу з імпортними товарами.

Діяльність в таких умовах вимагає реорганізації підприємств, їх технологічного переозброєння й відповідно концентрації інвестиційних ресурсів.

Промислові підприємства змушені шукати нові форми кооперації, що забезпечують можливість реалізації довгострокових виробничих програм. В умовах інфляції перепрофілювання підприємств передбачає значні труднощі з погляду залучення довгострокових інвестицій. Слабка договірна дисципліна, невизначеність результатів приватизації, остаточного перерозподілу акцій і консолідації контрольних пакетів роблять поведінку багатьох підприємств просто непередбаченим.

Тому для підприємств ідея формування стабільних угруповань з ефективною внутрішньою системою управління виявилася привабливою. У рамках таких утворів виробники кінцевої продукції плекають надію на поліпшення дисципліни й умов поставок комплектуючих виробів, а постачальники сподіваються на їхній стабільний збут.

Також однією із причин виникнення ФПГ, є нестача фінансових ресурсів. Можливість підвищити в такий спосіб процес управління ресурсами, мати у

своєму розпорядженні ще одне джерело фінансування й розвитку підприємств, безумовно, приваблива.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем діяльності фінансово-промислових груп віднайшли своє відображення у наукових працях багатьох вчених. Серед них потрібно відмітити наступних: О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, Л.З. Суплін, Акімова О.Є., Пугієв А.С., Майорова Т.В., Мовсесян А.Г. Безумовно вклад цих науковців є неоціненним, втім, лишаються питання, які потребують глибшого дослідження, зокрема, класифікація фінансово-промислових груп.

Очевидно, що головною метою нашої буде дослідження сутності та класифікації ФПГ, що дозволить поглибити теоретичні засади їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Так, як ФПГ почали функціонувати недавно в Україні, то у науковій літературі власне термін «фінансово-промислова група» з'явився також відносно недавно. Через його недостатнє дослідження немає одностайної думки щодо сутності цього об'єкту, а, отже, й функцій. У табл. 1 наведено приклади трактувань ФПГ у наукових працях вчених.

Як бачимо із даних таблиці 1, відмінності у вже існуючих визначеннях фінансово-промислових груп у більшості випадків не торкаються головної суті ФПГ. Тобто всі автори розуміють ФПГ як форму інтеграції фінансового та промислового капіталу.

Однак у розгорнутих редакціях цього визначення тотожності не спостерігається. Так, у трактовці Соколової Ю.О. можна побачити у ФПГ структу-

Трактування ФПГ у наукових працях вчених*

Автор визначення	Сутність визначення
О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, Л.З. Суплін	Це об'єднання промислового і фінансового капіталу... є результатом глобального світового процесу інтеграції капіталу [1, с. 9].
Акімова О.Є., Пугієв А.С.	Це мікроекономічна система..., структура, що об'єднує в єдине ціле фінансовий та промисловий капітал, створюється з метою ефективного та прискореного розвитку науки та промислового виробництва шляхом диверсифікації в напрямку освоєння нових видів промислової продукції та послуг, гарантує найвищий стійкий дохід [2, с. 297]. Це висока форма концентрації фінансового та промислового капіталу, а також наукового потенціалу [2, с. 298]
Майорова Т.В.	Це велике об'єднання підприємств, банків, інших юридичних осіб, які займаються виробничою, торговельною, фінансово-кредитною діяльністю [3, с. 27].
Энциклопедия рынка	Господарське об'єднання самостійних комерційних підприємств, включаючи іноземні компанії (фінансові та комерційні організації, окрім суспільних та релігійних), які повністю або частково об'єднали свої активи на основі договору про створення ФПГ з метою технологічної або технічної інтеграції [4, с. 458].
Мовсесян А.Г.	Це добровільне об'єднання організацій, що діють в сфері виробництва товарів та послуг, а також банків чи інших кредитних організацій, державних і муніципальних унітарних підприємств, інвестиційних інститутів, недержавних пенсійних та інших фондів, страхових організацій та інших підприємств, що забезпечують інвестиційний процес і функціонування самих груп [5, с. 38].

ри, що дозволяють акумулювати фінансові ресурси в цілях проведення інвестицій в промисловість і максимізації консолідованого прибутку усіх учасників групи [7, с. 192-196]. Інші дослідники, такі як Беляєва І.Ю. виокремлюють у якості відмінних характеристик ФПГ саморегульовану організацію її структури. Її ж належить визначення, згідно якого ФПГ – це складна економічна структура, що вміщує в собі сукупність простих економічних структур, які в свою чергу можна розглядати як сукупність економічних одиниць [8, с. 29].

Безумовно, розглянуті визначення мають вагомий науковий значення, однак ФПГ - це інтеграція не тільки фінансового та промислового капіталу, але й наукового потенціалу. Тому, врахувавши найважливіші аспекти поглядів вчених, на нашу думку ФПГ – це офіційно зареєстрована група промислових підприємств, кредитно-фінансових і наукових установ та інших організацій (окрім релігійних та суспільних), об'єднання капіталу яких здійснюється з метою максимізації консолідованого прибутку на умовах чинного законодавства.

Незважаючи на відносно нетривале існування ФПГ, їх діяльність настільки урізноманітнілась, що це дозволило нам класифікувати їх. Так, пропонуємо нижче їх класифікацію:

На нашу думку, така класифікація поглибить теоретичні засади діяльності ФПГ, що в свою чергу, дозволить всебічно охарактеризувати у необхідності існування таких угруповань.

Які ж це проблеми можна розв'язати за допомогою формування фінансово-промислових груп?

Насамперед, на нашу думку, це проблема зростання витрат виробництва через неефективність організаційних структур і недосконаlosti економічних відносин між підприємствами. Зауважимо, що це найгостріша проблема для значної частини промисловості.

Окрім того, нескоординована цінова політика підприємств викликає зростання цін на кінцеву продукцію, що веде до зростання неплатежів. Організаційна незв'язаність підприємств при взаємній недовірі збільшує потребу в кредитах комерційних банків під високі відсотки, що ще більш роздуває ціну й підсилює відтік капіталу із промисловості в сферу обігу.

*Складено авторами на основі [1, 2, 3, 4, 5, 6]

Класифікація фінансово-промислових груп*

Критерій	Види
В залежності від форми об'єднання	ФПГ з вертикальною формою об'єднання – передбачає суворе підпорядкування між окремими підприємствами певного угруповання (формування об'єднання навколо одного крупного підприємства), ФПГ з горизонтальною формою об'єднання – є менш підпорядкованою і передбачає передусім взаємодію, наприклад, на фінансовому, технічному, технологічному рівнях (формування об'єднання підприємств однакового статусу), ФПГ зі змішаною (конгломератною) формою об'єднання, яка поєднує горизонтальну і вертикальну форми і передбачає як чітке підпорядкування структур залежно від ієрархії, так і розширення масштабів діяльності об'єднання суб'єктів господарювання загалом.
В залежності від напрямку формування	ФПГ з товарним напрямом - формування з метою виробництва переважно одного визначеного товару, ФПГ з галузевим напрямом - формування за типом диверсифікованої галузі
В залежності від наявності статусу юридичної особи	ФПГ має статус юридичної особи ФПГ не має статусу юридичної особи
За формами власності	ФПГ за участю держави Приватні ФПГ Іноземні ФПГ (учасники з однієї іноземної держави) Транснаціональні ФПГ (світові групи)
В залежності від мотивів засновників	ФПГ з метою диверсифікації фінансово-кредитного капіталу для мінімізації ризиків (банк-ядро групи), ФПГ з метою забезпечення виробничо-технічного розвитку підприємств у часників (банк виконує обслуговуючу функцію)
В залежності від шляхів створення ФПГ	ФПГ з поділом групи на декілька самостійних компаній з метою захвату ринку, ФПГ з виділенням з материнської компанії підрозділу з метою уникнення проблем, що виникають у зв'язку з укрупненням бізнесу ФПГ зі злиттям та поглинанням компаній з метою заволодіння контрольного пакету акцій

Для багатьох підприємств ідея ФПГ становить інтерес із погляду вирішення саме цих проблем.

Однак створення фінансово-промислових груп має і недоліки. Так, об'єднання виробництва й капіталу у великих масштабах може сильно нашкодити клімату конкуренції. У майбутніх ФПГ деякі бачать також потужні структури, які можуть використовувати свій вплив з метою одержання пільг під неефективні проекти й виробництво неконкурентної продукції.

Враховуючи зарубіжний досвід треба визначити, що об'єднання капіталу й виробництва дає можливості більш інтенсивного розвитку як індустріального, так і фінансового секторів економіки. Русійська сила створення фінансово-промислових груп - прагнення забезпечити гарантований доступ до фінансово-кредитних і матеріально-тех-

нічних ресурсів і найбільш надійне й прибуткове розміщення капіталу.

Зараз склалася ситуація, коли більша частина товарів на ринку імпортована з інших країн, вітчизняні дрібні підприємства не можуть витримати іноземної конкуренції. Фінансовий капітал роз'єднаний. Кошти не спрямовуються у виробництво, а акумулюються в різних сегментах фінансового ринку.

Підводячи підсумки вищесказаному, слід підкреслити наступне: створення фінансово-промислових груп у нашій країні має гостру необхідність. Такі структури здатні розв'язати існуючі проблеми й сприяти підйому й наступному розвитку вітчизняного виробництва. Основною причиною їх створення є прагнення ефективно впливати на ринок за допомогою контролю над виробничо-розподільним циклом з одного центру, а також безперебійне забез-

*Складено авторами на основі [8, 9, 10, с. 43]

печення джерелами фінансування різних проектів.

Перспективним напрямом дослідження є етапи розвитку ФПГ, а також характеристика основних ФПГ в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Формування великого приватного капіталу в Україні/ О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, Л.З. Суплін. В надзаг.: Центр економічного розвитку. – К.: «Міленіум», 2004. – 90 с.
2. Акімова О.Є., Пугієв А.С. Пути решения проблемы нехватки инвестиционных ресурсов с использованием потенциала финансово-промышленных групп / Акімова О.Є., Пугієв А.С.// Аудит и финансовый анализ. - №6, 2011 - С. 297 - 299
3. Т.В. Майорова, Інвестиційна діяльність: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]/[Т.В. МАйорова]; - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
4. Энциклопедия рынка. Ч. 6. Совместное предпринимательство: мировой опыт. – М.: РОСБИ, 1995-1999. – 479 с.
5. Мовсесян А.Г. Методологические основы обеспечения устойчивости финансово-промышленных групп. – М., 1997- 384 с.
6. Уткин Е.А., Эскиндаров М.А. Финансово-промышленные группы. – М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем», 1998. - 256 с.
7. Экономическая безопасность государства и интеграционные формы ее обеспечения: Монография/ [под ред. Г.К. Вороновского, И.В. Недина]. – К.: Знання України, 2007. –316 с.
8. Ильин М., Тихонов А. Финансово-промышленная интеграция и корпоративные структуры: мировой опыт и реализация в России. – М. Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
9. Андрущенко І.В. Концентрація капіталу в економіці України: розвиток Фінансово-промислових груп/ І.В. Андрущенко//Економіка та держава. - №12, грудень 2009. –С. 44-46
10. Я.В. Воловець. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. Посібник. – К.: Алерта, 2005. – с. 199